

NÉPMŰVÉSZET

Az emelt szintű szóbeli érettségi témakörei

1. A néprajz területei, alapfogalmai: folklór, tárgyi néprajz (avagy tárgyi rendszerek kultúrája), a gazdaság kultúrája, társadalom-néprajz, kultúrakutatás, kulturális antropológia.
2. A kultúra fogalmai. Népi kultúra, magas vagy elit kultúra és ezek kölcsönhatásai. Folklorizmus, folklorizáció. Csoportkultúra. A kultúra megőrzése, hagyomány, hagyományörzés.
3. A kultúra és a környezet, a kultúra és az egyén. Az ember felelőssége ezek megőrzésében.
4. A népi kultúra és a magas kultúra viszonya, népművészet hatása a magas művészetre.
5. Gazdálkodás: család és háztartás, önellátás, piacra termelés. Gyűjtögetés, zsákmányolás, állattenyésztés, földművelés. Ósfoglalkozások és kutatása, Herman Ottó tevékenysége.
6. Népi táplálkozás, az ünnepi és a hétköznapi étkezések rendje. A kenyér.
7. A folklór műfajai: pl. mese, monda, ballada, népdal, anekdota.
8. Naptári és egyházi ünnepek, jeles napok, a gazdasági élet rítusai.
9. Az emberi élet fordulói és rítusai. Születés, házasság, halál, gyász, siratás. Temetők népművészete.
10. A falu. Társadalom, gazdaság, közigazgatás, faluszerkezet és változásai.
11. Otthon, lakótér és tárgyi világa. Nomádok lakóterei. Kerek alaprajzú épületek. Férfi-női térfél, kultikus tér – munkatér. Kerek és szögletes alaprajzú építmények, azok történeti alapmintái, az alaprajz változásai, típusai. A ház építőanyagai és építési technikák. Épület- és tetőszerkezetek, fűtési és füstelvezetési rendszerek.
12. Bútorzat. Ácsolt és asztalos bútorok, történetük, készítésük, típusaik, díszítményeik. A bútorok elhelyezésének rendje, használata.
13. Népi fazekasság. Agyaglelőhelyek és fazekasközpontok. Népi cserépedények használat szerinti típusai, készítésük, díszítményeik, kereskedelmük.
14. Az üveg a paraszti kultúrában.
15. Textilek. A fonás-szövés alapanyagai, technikái, termékei. Textilek a lakáskultúrában. Rúdravalók. Viseletek, viseletek változásai.
16. A bőr feldolgozása, bőrművesség.
17. A népművészet fogalma és értelmezései. Hétköznapi és ünnepi tárgyak rendszere.
18. Mesterségek: pl. molnárok, kovácsok, kocsigyártók, lószerszám-készítők, ácsok és asztalosok, fazekasok, gyertyaöntők, mézesbábosok, csipkekészítők, kosárfonók, stb.
19. A céhek működése és szerepe.
20. Népi jelvilág. Motívumok és szimbólumok a díszítő népművészetben. Jelek és a nekik tulajdonított jelentések.

A néprajzi tájékozódás forrásai

A közgyűjteményekről az interneten az alábbi helyeken is lehet tájékozódni:

Néprajzi Múzeum, Budapest, <http://www.neprajz.hu/index2.html>,

Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, <http://www.sznmm.hu/>,

A magyar múzeumok honlapja: <http://www.museum.hu/>.

Az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtárából is sok kiváló könyv tölthető le interneten keresztül a társadalomtudományi gyűjteményből:

<http://mek.oszk.hu/html/tarsadalom.phtml> és a művészeti, kulturális gyűjteményből:

<http://mek.oszk.hu/html/human.phtml>

Az érettségi vizsgára való felkészüléshez többek között az alábbi művek nyújthatnak segítséget:

(A szaktanár és/vagy a könyvtáros segítsége ajánlott. Az egyes iskolák régiójának áttekintő néprajzi feldolgozásait és gyűjteményeit a szaktanár ismerteti.)

Általános művek:

Magyar néprajzi lexikon. 1-5. köt. Bp., Akadémiai Könyvkiadó, 1977-1982. vagy

<http://mek.oszk.hu/02100/02115/>

Magyar néprajz. Nyolc kötetben. Bp., Akadémiai Könyvkiadó, 1988-; vagy

<http://mek.oszk.hu/02100/02152/html/>

- I. [még nem jelent meg]
- II. Gazdálkodás,
- III. Kézművesség,
- IV. Életmód,
- V. Magyar népköltészet
- VI. Népzene, néptánc, népi játék
- VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság,
- VIII. Társadalom

A Magyar Népzene Tára – Collection of Hungarian Folk Music A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából alapította Bartók Béla és Kodály Zoltán

MNT I–V. Szerk.: Bartók Béla és Kodály Zoltán

- I. Gyermekjátékok. Akadémiai Kiadó, 1957
- II. Jeles napok. Akadémiai Kiadó, 1953
- III.a,b Lakodalom. Akadémiai Kiadó, 1955, 1956
- IV. Párosítók. Akadémiai Kiadó, 1959
- V. Síratók. Akadémiai Kiadó, 1966
- VI. Népdaltípusok 1. Szerk.: Járdányi Pál – Olsvai Imre, Akadémiai Kiadó, 1973
- VII. Népdaltípusok 2. Szerk.: Olsvai Imre, Akadémiai Kiadó, 1987
- VIII. Népdaltípusok 3a-b. Szerk.: Vargyas Lajos, Balassi Kiadó, 1992
- IX. Népdaltípusok 4. Szerk.: Domokos Mária, Balassi Kiadó, 1995
- X. Népdaltípusok 5. Szerk.: Paksa Katalin, Balassi Kiadó, 1997

Malonyay Dezső: A magyar nép művészete I-V. Bp. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1907-1922. vagy reprint ('80-as, '90-es évek) vagy A Magyar nép művészete [CD-ROM] Bp. Arcanum, 1999. vagy <http://mek.oszk.hu/01600/01671>
(A kis- és nagyméretű képek külön zip-elt fájlban is letölthetők).

Magyarország a XX. században; III. kötet, Kultúra, művészet, sport és szórakozás; különösen VIII. fejr. Kultúra és művészet. Szekszárd, Babits Kiadó, 1996-2000. vagy <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/402.html>

Andrásfalvy Bertalan, Balassa Iván, Égető Melinda, Gráfik Imre, Gunda Béla, Kotics József, Paládi-Kovács Attila, Petercsák Tivadar, Selmeczi Kovács, Solymos Ede, Szabadfalvi József, Szilágyi Miklós: Magyar Néprajz. Bp. Arcanum.
<http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b10025/index.html?highlight=>

Balassa Iván – Ortutay Gyula: Magyar néprajz. Bp., Corvina, 1980.
<http://mek.oszk.hu/02700/02789/html/index.html>

Bausinger, Hermann: Népi kultúra a technika korszakában. Bp. Osiris-Századvég, 1995.

Hofer Tamás - Fél Edit: Magyar népművészet. Bp., Corvina, 1994.

Hoffmann Tamás: Európai parasztok. Életmódjuk története.

1. A munka. (Osiris tankönyvek sorozat.) Bp. Osiris, 1998.

2. Az étel és az ital. (Osiris tankönyvek sorozat.) Bp. Osiris, 2001.

Kósa László: A magyar néprajz tudománytörténete. Bp., Osiris, 2001.
<http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b53/index.html>

Kósa László: Nemesek, polgárok, parasztok. Bp. Osiris, 2003.
<http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b54/konyv.pdf>

Lorenz, Konrad: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne. Bp., Cartaphilus Kiadó, 2002.

Pócs Éva: Magyar néphit Közép- és Kelet-Európa határán. Bp., L'Harmattan Kiadó, 2002.
<http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b175/index.html?highlight>

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje. Bp. Planétás Kiadó és a Mezőgazda Kiadó közös kiadása, 2002. <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b10100/index.html?highlight=>

Voigt Vilmos: A vallási élmény története. Bp., Timp Kidó, 2004.

Sorozatok:

Jelenlévő Múlt. Bp. Planétás Kiadó
Népművészeti örökségünk /megyei monográfiák/
Magyar népművészet. Bp., Corvina Kiadó
Magyar Néprajz. Bp., Gondolat Kiadó

Folyóiratok:

Ethnographia 1889- Bp., Magyar Néprajzi Társaság
Néprajzi Értesítő 1900- Bp., Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya (később: Magyar Néprajzi Múzeum)
Tabula Bp., Magyar Néprajzi Múzeum
Valamint lásd még: <http://epa.oszk.hu/>

Könyvek:

(Rövid ajánló bibliográfia nem csak tanároknak)

- Ágh Zsófia: Paraszti és polgári hagyományok a Kárpát-medencében. Segédkönyv középiskolások számára. Szeged, Mozaik Oktatási Stúdió, 1999.
- A. Gergely András szerk.: Kulturális antropológia; Tantárgyi forrásanyag az Ember-, erkölcs- és vallásismeret tantárgyhoz (*szöveggyűjtemény*) Bp. MTA PTI: ELTE BTK, 2002-2003. vagy <http://mek.oszk.hu/01600/01668>
- Baranyai Anita: Néprajz. Nyúl, Vizuális Pedagógiai Műhely, 2000.
- Balassa Iván: Magyar falvak temetői. Bp., Corvina, 1989.
- Barabás Jenő – Gilyén Nándor: Magyar népi építészet. Bp., Műszaki Kiadó 1987.
- Barabás Jenő – Gilyén Nándor: Vezérfonal népi építészetünk kutatásához. Bp., Műszaki Kiadó, 1979.
- Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium. 1-3. köt. Bp., Mandala Kiadó, 1997.
- Bátky Zs. – Györffy I. – Viski K.: A magyarság néprajza. 1-4. köt. Bp., 1933-1937.
- Borsos Béla: A magyar üvegművesség. Bp., Műszaki Kiadó, 1974.
- Csilléry Klára: A magyar népi lakáskultúra kialakulásának kezdetei. Bp., Akadémiai Könyvkiadó, 1982.
- Csilléry Klára: A magyar nép bútorai. (Magyar népművészet sorozat.) Bp., Corvina, 1972.
- Dám László: Magyar néprajz I. Építkezés. Egyetemi jegyzet. Debrecen, 1980.
- Dömötör Tekla: Naptári ünnepek, népi színjátszás. Bp. Akadémiai Könyvkiadó, 1983.
- Dömötör Tekla: Magyar népszokások. (Magyar népművészet sorozat.) Bp., Corvina, 1983.
- Dömötör Tekla: A magyar nép hiedelemvilága. Bp., Corvina, 1981.
- Gáborján Alice: Magyar népviseletek. (Magyar népművészet sorozat.) Bp., Corvina, 1985.
- Hoppál Mihály - Jankovics Marcell - Nagy András - Szemadám György: Jelképtár. Bp., Helikon K.
- Igaz Mária – Kresz Mária: A népi cserépedények szakterminológiája. In: Néprajzi Értesítő. 1965. 87-131. o.
- Istvánfi Gyula: Az építészet története. Őskor. Népi építészet. Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997.
- Kresz Mária: Magyar népi cserépedények. (Kolibri könyvek sorozat.) Bp., Móra, 1983.
- Kresz Mária: Magyar fazekasművészet. Bp., Corvina – Forum, 1991.
- Kresz Mária: Fazekas, korsós, tálás. In: Ethnographia, 1960. 297-377. p.
- Kresz Mária: Magyar parasztviselet 1820-1867. Bp., Akadémiai Könyvkiadó, 1956.
- Kunt Ernő: Temetők népművészete. Bp., Corvina, 1983.
- Sperber, Dan: A kultúra magyarázata. Bp. Osiris, 2001.
- Tárgyalkotó népművészet. Szerk. Bellon Tibor, Fügedi Márta, Szilágyi Miklós. (Jelenlévő Múlt sorozat) Bp. Plánétás K., 1998.
- Tarján Gábor: Folklor - népművészet – népies művészet. Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 2005.
- Tátrai Zsuzsa - Karácsony Molnár Erika: Jeles napok, ünnepi szokások. (Jelenlévő Múlt sorozat.) Bp., Plánétás – Mezőgazda K.
- Vajkai Aurél: A magyar nép életmódja. Bp. József Könyvműhely, 1999
- Vasas Samu: Népi jelvilág Kalotaszegen. Bp., Kráter Műhely Egyesület, 1994.
- Voigt Vilmos szerk.: A magyar folklór. (Osiris tankönyvek sorozat.) Bp. Osiris, 1998.

Hasznos honlapok:

Európai Folklór Intézet: <http://www.folklone.hu/>

Érettségizők és vizsgázók számára készült oldal, néprajz:

<http://www.jegyzetek.hu/jegyzetek.php?targy=60>

Fórum Kisebbségkutató Intézet (Szlovákia) <http://www.foruminst.sk/>

Hagyományok Háza: <http://www.hagyomanyokhaza.hu/>

Kempelen Farkas Digitális Tankönyvtár (Hallgatói Információs Központ)

<http://www.hik.hu/index.asp?r=261&a=s>

Magyar Tudományos Akadémia

Etnikai- Nemzeti Kisebbségkutató Intézet: <http://www.mtaki.hu/>

Néprajzi kutatóintézet: honlapja felújítás alatt

Zenatudományi Intézet, Népzenei Osztály: <http://www.zti.hu/nepzene/>, aminek honlapjáról majd hozzáférhető lesz digitálisan is a Magyar Népzene Tára

Népművészeti Egyesületek Szövetsége (NESz): <http://www.nesz.hu/>

Nemzeti Etnikai és Kisebbségi Hivatal (NEKH):

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1314> és továbbmutató linkek a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek egyes, hivatalosan elismert szervezeteinek honlapjaira:

Kisebbségi szervezetek elérhetőségei (<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1363>)